

Målgruppe: Alle virksomheter som skal sertifiseres som Miljøfyrtårn må tilfredsstillere dette kravet. I tillegg skal minst ett bransjespesifikt krav benyttes. Krav merket med HK kan oppfylles av hovedkontoret under forutsetning av at de er miljøfyrtårnsertifisert etter hovedkontorkravet (dokumentasjon på oppfyllelse må foreligge).

Virksomheten skal også oppfylle *krav til alle bransjer*.

Krav merket med § er pålagt i henhold til lov/forskrift.

Se veileder for utfyllende informasjon.

Skrevet ut: 12.03.2015

Krav-Id		Systemkrav
1 §	HK	Virksomheten skal ha et godt system for HMS-arbeid som fungerer i praksis og tilfredsstillere minimumskravene i henhold til FOR 1996-12-06 nr 1127: Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften), §5. Miljømål for arbeidsmiljø og ytre miljø samt miljørutiner for innkjøp, energi, transport, avfall og utslipp til luft og vann samles og innarbeides i HMS- / internkontrollsystemet.
2	HK	Virksomheten skal ikke ha åpne pålegg fra offentlig tilsynsmyndighet som er relatert til arbeidsmiljø og/eller ytre miljø.
3	HK	De ansatte skal involveres i miljøarbeidet og gis opplæring hvordan de kan bidra til å gjøre driften mer miljøvennlig.
5		Kunder, leverandører og samarbeidspartnere skal informeres om virksomhetens miljøarbeid.
6		Miljøfyrtårn skal være forankret i den øverste ledelse. Det skal være en miljøansvarlig i hver virksomhet som har ansvar for å holde miljøarbeidet i hevd og stimulere til nye tiltak.
7		Innen 1. april skal miljørapport for foregående år leveres i Miljøfyrtårn portalen. Miljørapporten skal kunngjøres/distribueres internt, til alle ansatte og til eierne / styret. Det skal utarbeides miljørapport ved førstegangssertifisering.
1761		Virksomheten skal årlig dokumentere forbedring av sine prestasjoner i miljørapportene.

Krav-Id		Arbeidsmiljø
9 §	HK	Arbeidslokaler og -plasser skal tilfredsstillere kravene i FOR 2011-12-06 nr 1356: Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler (arbeidsplassforskriften). Vernerunder skal sikre at kravene blir ivaretatt. Dokumentasjon fra vernerunder skal foreligge.
10		Det skal være etablert en dialog om arbeidsmiljøet mellom arbeidsgiver og den enkelte arbeidstaker, f.eks årlige medarbeidersamtaler.
13 §	HK	Virksomheten bør tilrettelegge for fysisk trening/aktiviteter for å fremme god helse og forebygge sykefravær. Arbeidsmiljøloven § 3-4: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3
14 §		Sikkerhetsdatablad for farlige kjemikalier og helsefarlige stoffer skal være lett tilgjengelig for alle ansatte / brukere i henhold til FOR 2011-12-06 nr 1357: Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid) kap. 2 og 3.
1695 §		Arbeidsgiver skal ha gjennomført HMS kurs i henhold til arbeidsmiljøloven LOV-2005-06-17-62, § 3.5.
1698		Årlig sykefravær skal rapporteres i miljørapporten.
Krav-Id		Innkjøp
15	HK	Virksomheten skal tilpasse og bruke en skriftlig innkjøpsveileder for innkjøp av varer og tjenester som de selv bestiller.
16	HK	Virksomheten skal i størst mulig grad velge produkter for henholdsvis egen drift og videresalg som tilfredsstillere kravene til en tredjeparts miljømerking.
1793	HK	Årlig skal antall eller prosentandel av miljømerkede produkter for henholdsvis egen drift og videresalg rapporteres i miljørapporten.
17	HK	Virksomheten skal kreve at deres mest sentrale leverandører dokumenterer miljøprestasjon (sertifikat) eller beskrive rutiner innenfor temaene innkjøp, energi, avfall, transport og/eller utslipp. Årlig skal antall miljøsertifiserte leverandører dokumenteres i miljørapporten.
18		Dersom innkjøp foretas av annen enhet, f.eks kommunal innkjøpsenhet eller kjedekontor, skal det fremlegges dokumentasjon som viser at denne enheten oppfyller innkjøpskravene i krav id 15, 16 og 17 ovenfor.
19	HK	Settes en del / deler av virksomhetens drift ut til andre, skal disse leverandørene påvirkes til å miljøfyrtårnsertifisere seg.
20	HK	Ved innkjøp og leasing av nye personbiler, bilgruppe M1, skal CO2 utslipp ikke overstige 130 g/km.
38	HK	Virksomheten skal behovsvurdere og minimalisere all bruk av papir inklusive utsending av tilbuds- og reklamemateriell, og årlig registrere sitt papirforbruk i miljørapporten.
1794	HK	Ved innkjøp og leasing av nye varebiler, bilgruppe N1 bør CO2-utslipp ikke overstige 210 g/km.

Krav-Id		Energi
1796 §	HK	<p>Eier av bygning skal sørge for energivurdering i henhold til forskrift om energimerking av bygninger FOR-2009-12-18-1665, § 13 og § 16 når det i bygningen er:</p> <p>a) en kjel for fossilt brensel med nominell effekt høyere enn 20 kW, eller</p> <p>b) klimaanlegg med samlet nominell effekt høyere enn 12 kW eller anleggene samlet betjener et oppvarmet bruksareal over 500 m². Leietakere i bygg av overnevnte typer skal påvirke byggeiere til å energivurdere kjel / klimaanlegg.</p>
1692	HK	<p>ENØK-tiltak som virksomheten selv kan gjennomføre, og som kan spares inn på to år, skal gjennomføres. Leietakere skal påvirke byggeier til å finansiere tiltak som kan innspareres innen to år.</p>
21		<p>Interne rutiner skal sikre lavt energiforbruk til oppvarming, ventilasjon, lys og produksjon.</p>
22		<p>Eget energibruk skal registreres hver måned. Bransjekravene kan angi andre intervaller for registrering. Årlig energibruk skal rapporteres i miljørapporten.</p>
23 §	HK	<p>Eier av yrkesbygg over 1000 m² skal sørge for energimerking i henhold til forskrift om energimerking av bygninger FOR-2009-12-18-1665, § 8 og § 22. Energieksperten skal utarbeide en tiltaksliste, gi prisantydning / tilbakebetalingstid og utarbeide en plan for gjennomføring av tiltakene. Leietakere som leier lokaler i yrkesbygg over 1000 m², skal påvirke byggeiere til å energimerke bygget.</p>
24	HK	<p>Eier og leietaker av yrkesbygg under 1000 m² skal fylle ut ENØK -sjekklisten. Dersom virksomheten finner det hensiktsmessig, skal en energieksperter energimerke bygget og utarbeide en tiltaksliste, gi prisantydning / tilbakebetalingstid og utarbeide en plan for gjennomføring av tiltakene. Ved resertifisering skal virksomhetene ha en ny gjennomgang av ENØK-sjekklisten.</p>
27		<p>Eiere av bygg som har et varmeanlegg som har en kjel som er basert på fossilt brensel, eldre enn 15 år og med nominell effekt høyere enn 20kW skal innen neste resertifisering bytte ut til mindre miljøbelastende oppvarmingskilder. Leietakere skal påvirke byggeiere til å bytte ut eldre anlegg.</p>

Krav-Id		Transport
28		Virksomheten skal sammen med de ansatte iverksette tiltak for å bruke mindre miljøbelastende transportmidler til og fra jobb som for eksempel å sykle, gå, reise kollektivt eller samkjøre.
29	HK	Virksomheten skal utarbeide retningslinjer for å hindre unødvendig reising, og kunne velge de minst miljøbelastende transportmidler på tjenestereiser.
31	HK	Virksomheten skal utarbeide tiltak for å hindre unødvendig transport og kunne velge de minst miljøbelastende transportmidler ved varetransporter.
32		Virksomhetens kjøretøy bør ha motorvarmer med tidsur, eller parkeres innendørs.
33		Virksomhetens kjøretøy bør ha piggfrie dekk.
34		Virksomheten skal vurdere overgang til alternativt drivstoff eller el-bil.
1700	HK	Drivstofforbruket, antall kjørte km og flyreiser i tjenesten skal rapporteres i miljørapporten.
1797	HK	Dersom virksomheten har en bilpark på 10 eller flere biler, eller bilparkens totale kjørelengde er over 100 000 km per år, så skal det gis opplæring om riktig bruk av aktuelle kjøretøy når det gjelder økonomisk/miljøvennlig kjøring (økokjøring).
1798	HK	Det skal settes mål for reduksjon i drivstofforbruk, enten per kjøretøy, sjåfør, kjørt kilometer eller per rute der det er praktisk gjennomførbart.
Krav-Id		Avfall
35		En kildesorteringsinstruks skal være utarbeidet og tilgjengelig for alle ansatte og eventuelle leietakere. Miljøansvarlig skal følge opp avfallshåndteringen jevnlig. Ved avvik eller behov for oppgradering skal strakstiltak iverksettes.
36		Avfallsreducerende tiltak skal årlig føres inn i handlingsplanen i miljørapporten.
37		Bruk av engangsartikler skal være redusert til et absolutt minimum.
39	HK	Virksomheten skal oppfordre leverandører til ikke å over-/ feil emballere. Ved anskaffelser skal emballering av varen inngå som en del av avtalen.
40	HK	Virksomheten skal ved første gangs sertifisering ha gjennomført en avfallsanalyse, etablert et kildesorteringssystem og inngå avtale med renovatør for henting og håndtering av fraksjonene.
1799		Årlig kildesorterte mengder skal rapporteres i miljørapporten.
41		Restavfallet skal årlig reduseres i forhold til antall årsverk/brukere/omsetning.
42 §		Farlig avfall skal i henhold til forskrift FOR-2004-06-01-930, kap.11, forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften) lagres forsvarlig og leveres til godkjent mottak.

Krav-Id		Utslipp til vann
43 §		Eventuell egen vaskeplass for kjøretøy skal i henhold til FOR 2004-06-01 nr 931: Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften) ha godkjent, avløpsanlegg med sandfang og eventuelt oljeutskiller. Det skal være utarbeidet driftsinstruks for oljeutskiller og sandfang.
44 §		Alle konsesjoner for utslipp til jord, vann og luft skal dokumenteres.

Krav-Id 45	HK	Estetikk Virksomheten skal ha rutiner for ytre og indre vedlikehold av egne bygninger og eventuelle utearealer.
----------------------	----	---

Veiledning

Krav-Id	Systemkrav
1	<p>Det overordnede målet med dette temaet er en grundig forankring av Miljøfyrtårn i virksomhetens HMS-/Internkontrollsystem.</p> <p>Krav ID 1: Et velfungerende HMS for virksomheter bør inneholde følgende:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1: Oversikt over lover og forskrifter, 2: Rutiner for opplæring av ansatte på HMS 3: Medvirkning av ansatte i HMS-arbeid (personalmøter minimum to ganger pr år med HMS på agendaen). 4: Mål for helse miljø og sikkerhet (inklusive mål for arbeidsmiljø og ytre miljø inndelt i overordnet mål, delmål med tilhørende tiltak) 5: Oversikt over organisasjonen med ansvarsoppgaver 6: Risikovurdering og handlingsplan (Følgene skal risikovurderes: arbeidsmiljø (fysisk;farlig arbeidsoperasjoner, kjemikalier og psykososialt; stress, mobbing, høy arbeidspress), ytre miljø (innkjøp;substitusjonsplikt, avfall, utslipp, energibruk, transport) 7: Vernerunde for fysisk arbeidsmiljø 8: Vernerunde for psykososialt arbeidsmiljø 9: Stoffkartotek for kjemiske stoffer 10: Oppdatert branninstruks og info til ansatte 11: Brannøvelser 12: Tilgang til førstehjelpsutstyr 13: Førstehjelpskurs 14: Avviksrapportering 15: Årlig vurdering om HMS systemet fungerer etter hensikten, inklusive oppdateringer av gjeldende bransjekrav for virksomheten (årlig systemrevisjon). <p>Minimumskravene i henhold til Internkontrollforskriftens §5 fremgår av punktene 1-15, unntatt 3 og 13 som er bransjeavhengige. Punktene 4,5,6,14 og 15 må dokumenteres.</p> <p>For tips og råd se regelhjelp.no. Veiledning til Internkontrollforskriften kan du finne på arbeidstilsynets hjemmeside; http://www.arbeidstilsynet.no/artikkel.html?tid=78629</p>
2	<p>Åpne pålegg fra offentlig tilsynsmyndighet:</p> <p>Dersom et offentlig tilsynsorgan (for eksempel Mattilsynet, Arbeidstilsynet, Brannvesenet osv) har vært på inspeksjon/tilsyn skal ev. rapporter gjennomgås for å kontrollere at det ikke er pålegg (avvik) som ikke er lukket. Virksomheter med åpne tilsynspålegg kan ikke sertifiseres / resertifiseres før alle pålegg (avvik) er lukket.</p>
3	<p>Opplæring:</p> <p>Trenger ikke være et eksternt kurs, men kan omfatte kunnskaper om de viktigste forhold i arbeidsmiljøet og virksomhetens påvirkning på det ytre miljø. Forslag til et enkelt opplæringsprogram kan lastes ned fra www.miljofyrtarn.no</p> <p>Kunnskapene tilegnes primært gjennom selvstudier og opplæring eller kurs i virksomheten (praktisk oppfølging).</p> <p>Ansatte med kundekontakt skal kunne informere om produktenes miljøegenskaper.</p>
5	<p>Informasjon om virksomhetens miljøarbeid:</p> <p>Bør fortrinnsvis benytte web/intranett, alt. publikasjoner i PDF format som kan sendes via e-post. Bør omfatte miljøpolitikk/-status, opplysninger om miljøprodukter og/eller hvordan miljøhensyn oppfylles i tjenesteleveranser. Den sertifiserte virksomheten skal anvende Miljøfyrtårnlogo, sertifikat og miljørapport aktivt gjennom egen markedsføring og kommunikasjonskanaler. Se logo og regler for bruk av logo på Stiftelsen Miljøfyrtårns hjemmeside, www.miljofyrtarn.no.</p>
6	<p>Unntaksvis kan underliggende enheter inngår i en og samme sertifisering (dette skal godkjennes av miljøfyrtårn). På hver av disse virksomhetsstedene skal det være en miljøfyrtårnansvarlig.</p>

7	<p>Miljørapport:</p> <p>Se www.miljofyrtarn.no og "min side" og logg inn med tildelt brukernavn og passord. Miljørapporten er i hovedsak to-delt og omfatter en rapporteringsdel (fjoråret) og en handlingsplan-del (kommende år). Den er temainndelt og omfatter i sum samfunnets forventninger/krav til klimaregnskap og -handlingsplan. Se også Miljøinformasjonsloven, http://lovdata.no/lov/2003-05-09-31</p> <p>Med distribueres menes her digitalt via email etc. Ikke gjennom papirkopier.</p>
1 761	Årlig forbedring innebærer en totalvurdering av miljøpresentasjonene.
Krav-Id	Arbeidsmiljø
9	<p>Det overordnede målet med arbeidsmiljøkravene er å få til et best mulig arbeidsmiljø gjennom aktive og virkningsfulle forebyggingstiltak.</p> <p>Vernerunder:</p> <p>Miljøfyrtårn legger inn forslag på vernerundeskjema på Stiftelsen Miljøfyrtårns hjemmeside, www.miljofyrtarn.no under "for virksomheter" og "verktøy".</p>
10	<p>Medarbeidersamtaler:</p> <p>Miljøfyrtårn legger inn forslag på medarbeidersamtalskjema på Stiftelsen Miljøfyrtårns hjemmeside, www.miljofyrtarn.no under "for virksomheter" og "verktøy".</p>
14	<p>Sikkerhetsdatablad:</p> <p>Arbeidsgiver skal foreta risikovurdering av alle stoffer som håndteres i virksomheten, særlig med hensyn til stoffenes helseskadelige egenskaper og eksponeringsforhold. Dersom stoffene/materialene benyttes i så små mengder at det kan sammenlignes med et privat årsforbruk og i praksis ikke vil kunne forårsake noen helseisiko, er det ikke nødvendig å ta med opplysninger om disse i stoffkartoteket. Som eksempel kan nevnes produkter som kjøpes i små mengder per år i forbrukerpakning fra detaljhandel (For eksempel vaske- og rengjøringsmidler som brukes i vanlige husholdninger). Produkter med faremerking skal ha sikkerhetsdatablad.</p> <p>Se produktinformasjonsbanken driftet av KLIF:</p> <p>www.pib.no og søk på de aktuelle produkter eller www.econline.no. Arbeidstakerne og verneombudet skal ha papirkopier av sikkerhetsdatabladene, selv om stoffkartoteket finnes elektronisk.</p> <p>Informasjonen skal være gitt på norsk og være kortfattet og lett forståelig, f.eks marker punktene farlige egenskaper og førstehjelpstiltak. Arbeidsgiver må sørge for at arbeidstakere som ikke behersker norsk, får tilstrekkelig skriftlig informasjon og opplæring ut fra opplysningene i stoffkartoteket.</p>
1 695	<p>Arbeidsmiljøloven § 3-5 slår fast at det er arbeidsgiver som skal gjennomgå opplæring i helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Plikten er personlig og kan ikke delegeres.</p> <p>Når det gjelder arbeidstakere som har til oppgave å lede eller kontrollerer andre arbeidstakere, skal arbeidsgiver sørge for at disse har nødvendig kompetanse til å føre kontroll med at arbeidet blir utført på en helse- og sikkerhetmessig forsvarlig måte, jf. arbeidsmiljøloven § 3-2 første ledd bokstav b).</p> <p>Det kan aksepteres at kurset er bestilt og at leverandør av kurset kan bekrefte bestillingen.</p> <p>Den enkelte arbeidsgiver må kunne dokumentere skriftlig at opplæring i helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid er gjennomført. Dette kan for eksempel gjøres ved fremleggelse av kursbevis.</p> <p>Dersom opplæringen har foregått ved bedriftsinterne prosesser, må dette dokumenteres skriftlig. Det er en forutsetning at dokumentasjonen angir innholdet av opplæringen som er gjennomført.</p> <p>Lenke til veileder finner du på arbeidstilsynets hjemmeside: http://www.arbeidstilsynet.no/veiledning.html?tid=91479</p> <p>Kurset bør være gjennomført etter 2005 da den siste store endringen i Arbeidsmiljøloven trådte i kraft 01.01.2006.</p>
1 698	<p>Sykefravær</p> <p>"Totalt sykefravær" måles i antall dager ansatte har vært borte fra jobb på grunnlag av sykemelding fra lege, enten det er korttidssykemelding eller langtidssykemelding, og antall dager man har vært borte på grunnlag av egenmeldt sykefravær. Alle typer sykefravær gjelder egen sykdom. Fravær på grunn av andres sykdom, feks. egne barns sykdom, skal ikke tas med. Aktiv sykemelding defineres som sykefravær.</p> <p>Eksempel på utregning: I en bedrift med 3,5 årsverk er én person borte i 4 uker pga sykemelding, og to personer er borte én dag hver. Bedriften har avtalt 5 uker ferie.</p> <p>Egenmeldt fravær: 2 dager Korttidssykemelding: 20 dager Avtalte arbeidsdager: 3,5 * 47 uker * 5 dager = 822,5 dager Fraværprosent: (22 dager / 822,5 dager)*100= 2,7 %</p>
Krav-Id	Innkjøp

15	<p>Generelt: Det overordnede målet med "innkjøp og materialbruk" -kravene er å få til en praksis som er mest mulig miljøvennlig og bærekraftig. Ved å stille innkjøpskrav tar virksomheten ansvar for mer enn det som befinner seg innenfor egen organisasjon. Det er viktig å ha et "vugge til vugge" perspektiv på innkjøpene. Produktkontroll-loven §3.a Substitusjonsplikten; Alle som kjøper inn og håndterer kjemikalier er pliktig til å ha kunnskap om de produktene som de håndterer (aktsomhetsplikten), og er også pliktig til å søke etter produkter/kjemikalier på markedet som er bedre for helse og miljø (substitusjonsplikten dvs erstatte produktet). Les mer om substitusjonsplikten her; http://www.klif.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner/2011/Februar/Substitusjon/</p> <p>Tropisk tømmer: Miljøfyrtårn ønsker ikke bruk av tropisk tømmer og framhever statens handlingsplan: Miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser.</p> <p>Innkjøpsveiledere kan lastes ned fra www.miljofyrtarn.no, og må tilpasses virksomhetens innkjøpsbehov før de tas i bruk. For informasjon om offentlige innkjøpskriterier se www.anskaffelser.no</p>
16	<p>Tredjeparts miljømerking:</p> <p>Anerkjente merkeordninger for økologiske varer er Ø-merket til Debio i Norge og Krav-merket i Sverige. Dersom butikken fører økologiske produkter fra andre land med nasjonal godkjenningsordning skal også disse eksponeres.</p> <p>MFT anerkjenner følgende produkter:</p> <ol style="list-style-type: none"> Svanen http://www.svanemerket.no/ Bra Miljøval http://www.naturskyddsforeningen.se/bra-miljoval/ EU-blomsten http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm Økologiske matvarer http://www.debio.no Der Blaue Engel https://www.blauer-engel.de/ TCO http://www.tcodevelopment.com/ Øko-Tex 100 https://www.oeko-tex.com/en/manufacturers/manufacturers.xhtml <p>Beskrivelse av ekte miljømerker: http://www.gronnhverdag.no/nor/Miljoemerker/Ekte-miljoemerker</p> <p>Oversikt over svanemerkede produkter: http://www.ecolabel.no/produkter/</p> <p>Sjekk hva som er av miljødeklarererte produkter – EPD (sertifisert etter ISO-standard) http://www.epd-norge.no med oversikt over produkter som norske firmaer har fått godkjent</p>
1 793	Dette kravet følger naturlig etter krav id 16
17	<p>Mest sentrale leverandører Dette bør omfatte de leverandørene som leverer til sammen minst 2/3 av det totale produkt-/tjenestevolumet målt i kroner. Virksomhetene må kontinuerlig arbeide med å oppdatere miljøinformasjon/-prestasjoner fra sine leverandører. Utleiere (gårdeiere, kjøpesenterledelse og lignende) er også leverandører. Et miljøsertifikat fra Stiftelsen Miljøfyrtårn, EMAS og ISO aksepteres som god nok dokumentasjon, men man kan be om utfyllende tilleggsk dokumentasjon for å få svar på de enkelte prestasjoner innenfor de enkelte tema. Der det ikke foreligger et sertifikat, skal man be om å få en beskrivelse av miljøarbeidet i prosa-form innenfor de enkelte tema.</p>
18	Dersom innkjøpsenheten ikke kan dokumentere at de oppfyller innkjøpskravene id 15, 16 og 17.så skal virksomheten dokumentere at de har påvirket sentral innkjøpsenhet til å utarbeide en innkjøpspolitikk med miljøkrav eller dokumentere med inngåtte leverandøravtaler av miljøkrav er ivaretatt.

20	<p>Nasjonal målsetting for CO2-utslipp for kjøretøygruppen M1 er 120 g/km innen 2012. Virksomheten skal kartlegge CO2-utslippene fra egen bilpark. Ved innkjøp/leasing av ny(e) bil(er) til tjenestebruk (firmabiler) skal kjøretøy med lavest mulig CO2 utslipp velges. F.eks hybridbiler, biler med CO2-utslipp lavere eller lik 120 g/km, el-bil eller andre miljøvennlige alternativer i markedet.</p> <p>Lenke til kjøretøyforskriften §2.2 som definerer bilgruppen M1: http://www.lovdatabasen.no/for/sf/sd/td-19941004-0918-002.html#2-2</p> <p>Virksomhetens innkjøpspolitikk/-avtaler skal dokumentere denne forpliktelsen.</p>
38	<p>Eksempler på tiltak kan være:</p> <ul style="list-style-type: none"> -E-postmeldinger leses på skjerm i stedet for å ta utskrift. -Dokumenter, blanketter, bilag etc. håndteres mest mulig elektronisk (scanning, efaktura, applikasjoner på mobiltelefon osv) -Tosidig kopiering og utskrift skal benyttes som standard når det er mulig. -Ansatte skal få opplæring som sikrer lavt forbruk av kopi- og skrivepapir. - Salginformasjon, reklame, kampanjer etc via internett. <p>Med totale mengder papir menes skrivepapir, konvolutter, reklamemateriell som brosjyrer, magasiner og flyers til egen drift. Tørkepapir og toalett-papir skal IKKE være med.</p> <p>Et enkelt regnskap for å ha oversikt over papirforbruk:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Beholdning på lager ved årets start 2. Innkjøpt papir i løpet av året (Inklusive trykkeoppdrag) 3. Beholdning på lager ved årets slutt
1 794	Virksomhetens innkjøpspolitikk/-avtaler skal dokumentere målsettingen.
Krav-Id	Energi
1 796	<p>Et teknisk anlegg får ikke en energitattest, men en energivurdering. Det skal utarbeides en rapport etter energivurderingen av tekniske anlegg. Eierne plikter på forespørsel fra NVE og interesserte kjøpere eller leietakere å vise frem rapporten. Rapporten fra energivurderingen skal minimum ha følgende innhold:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) bygningsidentifikasjon, herunder navn på eier b) beskrivelse av det tekniske anlegget c) sammendrag av energivurderingen med angivelse av avvik fra normalsituasjonen. Energivurderingen skal omfatte tekniske data, dokumentasjon av anlegget og dets driftsopplegg, anleggets funksjon og dimensjonering d) dokumentasjon av registrerte data e) tiltaksliste med anbefalinger om forbedringer av bygningens energitilstand og dimensjonering i forhold til behov f) underskrift og opplysninger om den som er ansvarlig for vurderingen g) generell informasjon om energivurderingsrapporten.
21	<p>Generelt:</p> <p>Det overordnede målet med energikravene er å bidra til reduksjon av energiforbruk, samt effektivisering av det gjenværende forbruket.</p> <p>Reduksjon av energibruken i bygg er et viktig virkemiddel for å redusere de menneskeskapte klimautslippene. Et redusert energiforbruk vil bidra til at andelen energi fra fornybare kilder kan øke i forhold til bruk av fossile kilder.</p>
22	<p>Hensikten med energiregistreringen er å kunne avdekke avvik for å sikre et lavest mulig energiforbruk. Energiforbruket for den enkelte leietaker bør kunne registreres på egne målere for størst mulig grad av separat avregning.</p> <p>Der det ikke er energimåler, skal det utføres en beregning av energibruket (kwh/år) som skal rapporteres i miljørapporten. Energi til fellesareal må imidlertid fordeles mellom leietakerene.</p>

23	<p>Det er byggets samlede bruksareal som legges til grunn når man skal vurdere om bygget er over 1000 m². Med bruksareal menes areal som omfatter nettoarealet og arealet av bruksenhetens innvendige vegger. Altså, arealet målt mellom innside av yttervegg. Innvendige skillevegger, trapper, sjakter og lignende inngår i bruksarealet og skal ikke trekkes fra. Arealer med etasjehøyde under 1,9 meter er ikke målbart og skal ikke medtas i bruksarealet.</p> <p>Stasjonært forbruk, energiekspert og energimerking med tiltaksliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stasjonært energiforbruk omfatter all energi til bygg, oppvarming, lys, ventilasjon, produksjon og teknisk utstyr. Transport er ikke inkludert. - Energiekspert: vedrørende kompetansekrav til person som kan gjennomføre energimerking, se §18 og §19 i energimerkeforskriften. - Energimerke og tiltaksliste skal inneholde: <ul style="list-style-type: none"> o kartlegging av årlig energibruk totalt, og fordelt på ulike energibærere. o analyse av hva energien brukes til: selve produksjonen, oppvarming av bygg, automatikk, ventilasjon, varmt vann, osv. o finne de beste tiltakene for å spare energi, med grove prisanslag og tilbakebetalingstid <p>Tiltakslisten skal være basert på lokalt klima og virkelig bruk av bygget (i henhold til energipostene i NS 3031: Beregning av bygningers energiytelse - Metode og data. Energipostene: oppvarming, ventilasjon, varmtvann, vifter & pumper, belysning, kjøling) og beregne effekten på virkelig energibruk og beregnet energibruk under normerte forhold. Energiattesten skal beskrive en plan for å gjennomføre tiltakene.</p> <p>EUs bygningsdirektiv sier at energimerking av bygg som er over 500 m² oppvarmet bruksareal skal energimerkes fra 2013, og innen 2020 skal bygg med bruksareal over 250 m² energimerkes. Link til direktivet: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:153:0013:0035:EN:PDF</p>
24	<p>ENØK-sjekkliste (se lenke): http://www.miljofyrtarn.no/virksomheter/verktoy-virksomheter2</p> <p>Hjelpeverktøy for å beregne energibruk for en bygning, og se hva den temperaturkorrigerede energibruken blir i forhold til Normtall og Bygningsnettverkets energistatistikk: http://www2.enova.no/popups/bba/BBAGradtall.aspx</p>
27	<p>Mindre miljøbelastende oppvarmingskilder: Dette kan for eksempel være vannbåren varme (fjernvarme), varmepumper, pelletsovner osv. Enova har tilskuddsordninger i forbindelse med overgang til miljøvennlige oppvarmingskilder. Mer info på: http://www.enova.no/finansiering/naring/naringsbygg/71/0/ og www.oljefri.no</p> <p>Med forurensende oppvarmingskilder menes fossilt brensel som koks, olje og gass. Se også FOR 2009-12-18 nr 1665: Forskrift om energimerking av bygninger og energivurdering av tekniske anlegg (energimerkeforskriften), §16.</p>
Krav-Id	Transport
28	<p>Generelt: Det overordnede målet med transportkravene er reduksjon av CO₂-utslipp og en bedre folkehelse. Lokalt utvises det miljøansvar gjennom tiltak som: redusert bruk av forurensende transportmidler (fly, bensin-/dieseldrevne kjøretøy), økt bruk av kollektivtransport, miljøvennlige kjøretøy, sykling/gåing, samordning av transportbehov med mer.</p> <p>Krav ID-28: Eksempler på tiltak kan være; Gratis busskort, tilby gode og sikre sykkelparkeringsplasser, ha tilgjengelig dusjfasiliteter på jobben og lignende.</p>
29	<p>Utgangspunktet for å lage retningslinjer bør være en enkel kartlegging av virksomhetens totale reiseomfang. Med retningslinjer menes en sjekkliste som ansatte kan forholde seg til når de skal ut å reise, og som ivaretar vurderingen av hensiktsmessigheten med møte, miljøvennlig transportmiddel osv. Eksempel kan være:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Må vi reise? b. Kan dette gjennomføres via webmøte, telefonmøte, videokonferanse e.l? c. Hvis dette må gjennomføres hva er det minst miljøbelastede transportmiddelet / beste organisering av transporten?

31	<p>Utgangspunktet for å lage tiltak bør være en enkel kartlegging av virksomhetens totale vare og tjenestetransport. Eksempel på tiltak kan være:</p> <p>a. Ruteplanlegging/beste organisering av transporten med vekt på miljø b. Bruk av posisjonerings - og kommunikasjonsutstyr (GPS, telefoni og lignende)</p>
1 700	<p>Kjøretøyene kan være leid/leaset eller eid av virksomheten selv. Når ansattes private kjøretøy nyttes i forbindelse med tjenestereiser skal bruken av dem registreres i miljørapporten (km-registrering). Virksomheten må selv utarbeide et system for å registrere reisevirksomheten. Det er kun tjenestereiser som skal registreres. Eksempel kan være (avhengig av størrelsen på virksomheten eller reiseomfang): excelark, rapport fra reisebyrå, sentralt reiseregistrering- / bookingssystem, kjørebok eller lignende. Drivstofforbruket til anleggsmaskiner og utstyr, inkl. båter, skal registreres som en del av drivstoffallet i Miljørapporten.</p>
1 797	<p>Kjøretøyene kan være leid/leaset eller eid av virksomheten selv. Når ansattes private kjøretøy nyttes i forbindelse med tjenestereiser skal de regnes som en del av bilparken (km-registrering). Virksomheten må selv utarbeide et system for å registrere reisevirksomheten.</p> <p>Opplæring i økokjøring kan gjennomføres som internopplæring, eller kjøpes gjennom Autoriserte Trafikkskolers Landsforbund , Norges-Automobil-forbund (NAF), Framtiden i våre hender, kjøreskoler i regionen eller tilsvarende ordninger.</p> <p>Det beste er at internopplæringen kombinerer teori og praksis.</p> <p>Praksis kan være interne konkurranser om hvem som bruker minst drivstofforbruk i løpet av en måned.</p> <p>Det bør arrangeres oppfriskning i økokjøring ved behov (ved personellutskiftninger, utskifting av kjøretøy etc.)</p> <p>Med bilpark menes kjøretøy i bilgruppe M1 (personbil), N1(varebil), N2(lette lastebiler)og N3 (tunge lastebiler). Se kjøretøyforskriften for definisjoner av biler: http://www.handboka.no/Vgs/Forskrifter/Vegtra/Fovb/veg16b.htm</p>
1 798	<p>Kravet gjelder leaset eller eide biler brukt på tjenestereiser.</p>
Krav-Id	Avfall
35	<p>Det overordnede målet med avfallskravene er avfallsreduksjon og en best mulig miljøvennlig og bærekraftige avfallshåndtering. Informasjon om kildesortering og gjenvinning kan hentes på nettsidene www.sortere.no og www.loop.no.</p> <p>En kildesorteringsinstruks bør inneholde:</p> <p>Tydlig merking av avfallsdunker/containere, spesifisering av avfallstyper som inngår i de enkelte fraksjoner, tømmetider, deklarasjonsskjema for farlig avfall, ansvarsforhold, avfallsregnskap. Se eksempel på kildesorteringsinstruks på http://www.miljofyrtarn.no/virksomheter/verktoy-virksomheter2</p> <p>Kildesorteringsinstruks (tidligere Avfallsinstruks): Se eksempel på kildesorteringsinstruks under: for "virksomheter"/"verktøy" på www.miljofyrtarn.no</p>
36	<p>Avfallsreducerende tiltak:</p> <p>Eksempler: reparasjon, gjenbruk, e-faktura og dobbeltsidig kopiering. Kildesortering er ikke avfallsreduksjon. Et avfallsreducerende tiltak kan også oppnås gjennom behovsprøving (trenger vi dette kan vi få eller kjøpe det brukt, kan vi omdisponere ressurser etc.) før et innkjøp foretas, eller ved å stille relevante miljøkrav til produktet/tjenesten.</p>
37	<p>Eksempler på engangsartikler;</p> <p>Papp krus, plastglass,papptallerkner, kuvertpakninger (smør, syltetøy, kaffe etc),plastbestikk, engangspaller osv.</p>
39	<p>Emballasjen må optimaliseres. Med det menes at emballasjen beskytter varen tilstrekkelig slik at skader unngås og varens holdbarhet ikke forringes. Samtidig skal emballasjen materialgjenvinnes og kunne gjenbrukes.</p>

40	<p>Med avfallsanalyse menes følgende: Kartlegging av avfallet</p> <ul style="list-style-type: none"> - hva slags type avfall - hvor oppstår avfallet - hvor mye avfall (vektregistrering, volumberegning, perioderegistrering) - hvor mye utgjør de årlige avfallskostnadene <p>Dette resulterer i en avfallsplan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hvilke avfallstyper kan minimeres (tiltak) - hvilke avfallstyper skal kildesorteres - hvordan avfallet skal håndteres - valg av utstyr og merkesymboler - hvem henter og når tømmes avfallet (internt og eksternt) - oversikt over avfallsmengder og kostnader - lage kildesorteringsinstruks (se eksempel på kildesorteringsinstruks under: for "virksomheter"/"verktøy" på www.miljofyrtn.no) <p>Næringsavfall / kildesorteringssystem: Avfall som oppstår i forbindelse med en virksomhet, enten privat eller offentlig, kalles næringsavfall. Renovatør til næringsavfall kan velges fritt i markedet og omfatter avfall fra butikker, hoteller, kontorer, institusjoner, barnehager osv. Det kan også være treflis fra sagbruk, steinmasser fra pukkverk eller annet avfall fra industrivirksomhet. Næringsavfall kan også inneholde farlig avfall som må sorteres ut og håndteres for seg. For mer informasjon se: http://www.regelhjelp.no/Templates/Emne____3458.aspx</p> <p>Leietakere i næringsgårder må påvirke gårdeier til å etablere et system for næringsavfall, alternativt påvirke gårdeier til å miljøsertifisere seg.</p> <p>Kildesorteringssystem: Eksempler på fraksjoner er organisk avfall, papp og papir, plast, metall, EE-avfall, trevirke, glass m.m.</p>
41	<p>Det er et mål at årlig mengde restavfall skal reduseres, det vil føre til en høyere grad av utsortering av fraksjoner som kan materialgjenvinnes. Dette fører igjen til en mer bærekraftig avfallshåndtering i tråd med avfallspyramiden og norsk avfallspolitik.</p>
42	<p>Ubetjente miljøstasjoner skal ikke benyttes til avlevering av farlig avfall da disse er forbeholdt husholdningene.</p> <p>F.eks må alt av legemidler, løsemiddelbaserte rengjøringsmidler, tynnere, frostvæske, bremsevæske, lim, lakk, olje-, bensin- og dieselrester, olje-, bensin- og dieselfiltre, bilbatterier, spraybokser og e-avfall leveres til godkjent mottak.</p> <p>Se også veileder for farlig avfall utarbeidet av Norsas: http://www.norsas.no/Farlig-avfall/Farlig-avfallsveileder Virksomheters deklarasjonsplikt står i Avfallsforskriften (§11-12). Når man leverer fra seg farlig avfall, skal virksomheten og renovatør sammen fylle ut et deklarasjonsskjema. Skjemaet skal arkiveres i 10 år, som også er kravet til regnskapsbilag.</p>
Krav-Id	Utslipp til vann
43	<p>Generelt: Det overordnede målet med utslippskravene er å sikre at forurensende stoffer ikke kommer ut i naturens kretsløp eller blir til ulempe for virksomheten selv så vel som for omgivelsene og samfunnet som helhet.</p> <p>Krav ID-43: Vaskeplass for kjøretøy: Mer informasjon om krav til vaskeplass fremgår av NORVAR rapport 156/2007 (26.sep-07) "Veiledning for oljeutskilleranlegg", se www.norvar.no, Forurensningsforskriftens del 4, kap.15 og NS-EN-858 del 1 og 2. Vær oppmerksom på at kommunene også kan utgi egne forskrifter angående utslipp. Det skal være innhentet tillatelse fra kommunen til påslipp av oljeholdig avløpsvann.</p>
44	<p>Konsesjoner: Tillatelser gitt av offentlig godkjent myndighetsorgan (departement, direktorat, tilsyn , fylkesmann og kommune) til å slippe ut angitte kvanta (kvoter) av forurensende kjemikalier, støv, lukt og støy.</p>
Krav-Id	Estetikk

45

Generelt:

Det overordnede målet med estetikkrav er å få til et visuelt godt inntrykk av virksomheten. Dette inkluderer bygninger og umiddelbare omgivelser og omfatter utforming, maling, skilting, beplantning, parkerings-/lagringsområder mv.